

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.с.н. Дияна Лилова Светлева на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в Област на висше образование:

4. Природни науки, математика и информатика; Професионално направление: **4.3. Биологически науки;** Докторска програма: „Генетика“

Автор: Станислав Иванов Иванов

Тема: „Фенотипно многообразие при човека в комплекс от описателни и поведенчески характеристики“

Научен ръководител: проф. д.б.н. Евгения Нешова Иванова
Катедра „Биология на развитието“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД-22-215 от 28.01.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научно жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационния труд на **Станислав Иванов Иванов** – докторант в редовна форма на обучение към катедра „Биология на развитието“. Зачислен е за редовен докторант с Протокол № 259/19.01.2021 г. от заседанието на Факултетния съвет на Биологическия факултет.

Представеният от докторант Станислав Иванов комплект материали на хартиен и електронен носител е в пълно съответствие с Чл. 36 (ал. 1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ. Всички справки са подписани и носят достоверна информация.

Докторантът е покрил националните наукометрични изисквания за защита на дисертационния си труд. Общият брой на събраните от него точки е 89 при изисквани 80.

Станислав Иванов е роден на 24.09.1987 г. в гр. Стралджа. Средното си образование завършва през 2006 г. в СУ „Пейо Крачолов Яворов“, гр. Стралджа, а висшето - в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски, през периода 2014 – 2018 г. с бакалавърска степен по специалността „Психология“. През 2020 г. получава и магистърска степен по „Управление на човешките ресурси“ в Пловдивския университет.

През 2017 г. Провежда студентски стаж по психологическо консултиране на зрително затруднени хора към Националния Център за Рехабилитация на Слепи в гр. Пловдив (НЦРС).

Известно време (от 2014 до 2016 г.) работи в НПК София, а от 2017 г. до настоящия момент е заместник управител на Фондация „Християнски център за хора с увреждания Благодат“ в гр. Пловдив. От месец ноември 2024 г. (до момента) работи в КРОС МЕДИА ЕООД, гр. Сливен на длъжност „Психолог“.

Има много добри компетенции за работа с Microsoft Office и Internet.

Владее на добро ниво английски език.

2. Актуалност на тематиката.

Актуалността на дисертационния труд се обуславя основно от следните факти:

❖ Едновременното проучване и характеризирание на описателни и психологически признаци е сравнително рядко в световен мащаб, а в България не е провеждано.

❖ Липсват български проучвания и за зависимостите между тези признаци сред възрастното население. Необходимостта от получаване на значими научни данни от подобен характер определя актуалността и оригиналността на представения дисертационен труд.

❖ В литературата все още съществуват противоречиви данни и липса на достатъчно детайли относно разпределението на описателни характеристики с моногенен и полигенен характер в човешките популации.

❖ Недостатъчни са наличните данни относно особеностите в проявата на многофакторни признаци, сред които генетични предразположения и заболявания със социална значимост, както и индивидуални творчески характеристики, а потенциалната им връзка с петте основни фактори на личността не са проучвани в цялост.

❖ Комплексното изучаване на описателни признаци и генетични предразположения заедно с личностни фенотипове е начин за изясняване на сложните механизми за адаптация към променящата се околна среда и търсенето на обективни подходи за осигуряване на благополучието на индивида.

❖ Съществуват множество теории за типовете личностни черти, но петфакторният модел на личността се налага като един от най-използваните в психологията.

Докторант Станислав Иванов много последователно и категорично обосновава необходимостта и значимостта от комплексно проучване на разгледаните в раздел „Литературен преглед“ проблеми и на тази база оформя целта на дисертационната си разработка. Поставени са 7 конкретни задачи за нейното постигане.

3. Познаване на проблема.

Дисертационният труд е написан на 202 страници с формат А4. Използвана е класическа структура за неговото оформяне.

Най-големи по обем са следните раздели:

✓ Разделът „Литературен преглед“ е написан на 44 страници. Включва 7 основни раздела, в които много компетентно са представени и обсъдени направените и описани до момента в литературата проучвания в областта на дисертационната разработка;

✓ Получените резултати и тяхното интерпретиране са разработени на 87 страници;

✓ Включените в дисертационната разработка литературни източници са описани на 43 страници в раздел „Цитирана литература“.

Списъкът на цитираната литература включва 456 източници, от които 5 са публикувани на кирилица и 451 – на латиница. Особено важно е да се отбележи, че някои от цитираните източници (36 броя – 7,90%) са публикувани през последните 5 години, което подчертава актуалността на проучвания от докторант Станислав Иванов проблем.

В цитираната литература 4 броя източници (0,88%) са публикувани през периода 1936-1951 г. Това доказва, че много задълбочено са потърсени всички публикации, които могат да тангентират до провежданите изследвания от докторанта в предишни периоди.

Общото ми становище е, че докторантът показва много добра информираност по проучваната тематика и компетентност при анализиране на разглежданите проблеми.

4. Методика на изследването.

Докторантът е описал в дисертацията си много пълно и с подробности цялата методика на изследване.

В проучването са включени 945 лица (29,1% мъже и 70,9% – жени, на възраст между 16 и 90 години). Данните са събрани чрез използване на 2 приложения - Въпросник „Маркери на големите пет фактора“ (Голямата петорка – Big 5) и Форма – ключ за изчисляване на резултатите.

Всички изследвани лица са от български етнически произход, с отчетено местоживеене на територията на цялата страна.

Използвани са следните методи:

- Снемане на данни, осъществено с консултиране и под контрол на водещ изследовател, относно изявата на подбрани за анализ описателни признаци (моногенни и полигенни), както и на данни за типа кръвна група;

- Анкетирание с цел събиране на данни за изявиени признаци с генетично предразположение (многофакторни заболявания, диагностицирани от лекар и творчески таланти, сред които късогледство и астигматизъм, високо кръвно налягане, мигрена и алергии, музикални и други таланти);

- Анкетирание чрез въпросника „Big 5“ – „Маркери за големите пет фактора“ в адаптираната му версия за българската популация (Александрова-Караманова, 2016) с цел проучване на петте базови личностни характеристики – екстраверсия, доброжелателност, съзнателност, емоционална стабилност и отвореност към опита (интелект/въображение);

- Статистически анализ чрез софтуерен пакет IBM SPSS Statistics, версия 22.0;

- Комплект технически средства и специализиран софтуер за незрящи изследователи.

Всички получени от докторанта резултати са обработени статистически много надлежно, което дава основание да се направят точно разчитане на получените закономерности.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите.

Структурата на дисертационната разработка следва общоприетото подреждане на разделите в такъв вид научни трудове: Използвани съкращения, Въведение, Литературен обзор, Цел и задачи, Материал и методи, Резултати и обсъждане, Заключение и изводи, Приноси на дисертационния труд, Списък на публикациите във връзка с дисертационния труд и Цитирана литература.

В раздел „Резултати и обсъждане“ са включени 37 таблици и 38 фигури, които много точно отразяват получените резултати и дават възможност при четене на дисертационния труд лесно да се видят съществуващите зависимости между отразените параметри.

Направената дискусия относно получените резултати осветлява съвсем ясно цялостната логика на проведените изследвания и връзката между тях. Получените резултати са подкрепени правилно с резултатите и изследванията от други изследователи.

В раздел “Заключения и изводи” докторант Иванов е приел интересна структура. Най-напред по убедителен начин и с категорична доказаност са представени 6 извода, а в точка 7 са вписани очертаващите се тенденции и зависимости, които приемам безусловно. Те са илюстрация на оригиналните, научните и научно-приложни приноси на дисертацията.

Считам, че получените резултати и направените изводи и заключения от докторант Станислав Иванов в дисертационната си разработка могат успешно да се използват и от други автори при провеждане на изследвания в тази област.

Приносителите на дисертационната разработка са очертани от докторанта в 4 раздела: „Приноси с оригинален научен характер“, „Приноси с потвърдителен характер“, „Приноси с методически характер“ и „Приноси с приложен характер“.

Докторантът е очертал 5 оригинални приноса, които доказват, че подобни изследвания в България не са провеждани. Това е голям успех за една дисертационна разработка, свързана със защитата и получаването на ОНС „доктор“.

Много добро впечатление прави, че са очертани 2 методични и един принос с приложен характер, което очертава възможности за бъдещи разработки на докторанта за доосветляване на проучваните области.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта.

Докторантът е представил списък от 7 научни труда, публикувани на английски език. Четири от статиите са във връзка с темата на дисертационния труд, а 3 статии са извън дисертацията.

Една от статиите във връзка с дисертационния труд е публикувана в Journal of IMAB - Annual Proceeding (Scientific Papers) със SJR=0,225 и квантил Q3₂₀₂₀ (реферирана в Scopus), две статии са публикувани в списанието Ecologia Balkanica със SJR=0,202 и квантил Q4. Четвъртата статия е публикувана в Сборник със статии от проведената в гр. Пловдив Балканска конференция по биология.

В една статия докторант Станислав Иванов е първи автор, а в останалите три статии е на втора позиция.

Описанията в статиите изследвания са изпълнени на необходимото ниво. Използвана е подходяща и съвременна методика. Получените резултати са анализирани правилно и тяхното обсъждане е подкрепено с мнения на други изследователи, публикували статии с близки до темата проучвания.

Част от получените резултати от докторанта са представени на 6 научни форума – един проведен в Одрин, Турция и 5 – в България.

Представената декларация за оригиналност доказва, че включените в дисертационното изследване анализи, получените резултати и направените обобщения са с личното участие на докторанта Станислав Иванов.

7. Автореферат.

Авторефератът е представен на български и английски език. Той е добре оформен в обем от 32 страници. Структуриран добре и отразява в резюмиран вариант структурата и съдържанието на дисертацията. Онагледен е с 4 таблици и 38 фигури. Написан е ясно и добре отразява получените резултати отразени в дисертационния труд. Представен е според всички изисквания на закона за такава публикация.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати.

Представеният от докторант Станислав Иванов дисертационен труд е всеобхватен и с важно значение за генетиката и психологията при човека. Приложени са иновативни за България методи за изследване и са получени важни резултати. Част от посочените приноси могат да послужат като основа за продължаване на изследванията в тази област, както на докторанта, така и на някои негови колеги.

Отчитайки оригиналния и иновативен характер на част от приносите в дисертационния труд, бих препоръчала, на докторанта да продължи и разшири изследванията си в тази област. По мое мнение би могло да се направи подобно по-задълбочено проучване за отделните региони на България.

Към докторанта имам следните въпроси:

Ⓜ Във връзка с горното ми предложение - В бъдеще ще продължите ли изследванията си по тематиката на дисертационния труд?

Ⓜ Мислите ли, че част от Вашите изследвания още на този етап могат да намерят своето приложно значение и в каква насока?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд **съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката** и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторант Станислав Иванов притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност „Генетика“ като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване. Представил е 4 публикации във връзка с разработената дисертация, от които две са в списания с квантил Q4, една е в списание, реферирано в Scopus с квантил Q3₂₀₂₀ и една статия е публикувана в Сборник със статии от проведената в гр. Пловдив Балканска конференция по биология.

Това е много добър атестат за нивото на проведените проучвания, адекватността на приложените методи за изследване и нивото на получените резултати, които са част от дисертационната разработка.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „ДОКТОР“ на Станислав Иванов Иванов** в област на висше образование: **4. Природни науки, математика и информатика**; Професионално направление: **4.3. Биологически науки**; Докторска програма: „Генетика“.

20.02.2025 г.
Гр. Пловдив

ИЗГОТВИЛ СТАНОВИЩЕТО:.....
(проф. д.с.н. Д. Светлева)